

Erihoolekandeteenuste korraldussüsteemi mõjude analüüs üleminekul isikukesksele teenusmudelile

TUTVUSTUS

Elen Preimann
Sotsiaalministeerium, nõunik

Riigihange nr 223839

05. oktoober 2021

SOTSIAALMINISTEERIUM

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

ETTEKANDE KAVA

1. Analüüsi taust ja eesmärk
2. Kulumudelite koostamine ja analüüs
3. Pikaajalise teenusvajaduse prognoos
4. Pikaajalise eelarvevajaduse prognoos
5. Soovitused

\ ANALÜÜSI TAUST JA EESMÄRK

- Heaolu arengukava 2016-2023 rakendusplaan: luuakse erihoolekandeteenustele (EHK teenustele) uued teenusesüsteemi alused kasutades teenusedisaini meetodikat.
- Välja on töötatud uus **isikukeskne komponendipõhine teenusmudeli prototüüp (ISTE)**- käsitleb psüühikahäirega isikule abimeetmete osutamist eluvaldkondade üleselt integreerides erinevate süsteemide poolt osutatud tegevused isikut ja tema lähedasi toetavaks terviklikuks plaaniks.
 - Prototüübi rakendamiseks kutsuti ellu pilootprojekt „Isikukeskse erihoolekande teenusmudeli rakendamine kohalikus omavalitsuses“.
 - 2022. aasta lõpus lõpeb mudeli teine piloteerimise etapp.
 - **Pilootprojekt annab hinnangu mudeli sisulisele rakendatavusele, kuid selle alusel on keeruline hinnata muudatusvajadusi rahastuses.**
 - Seejuures ei teki kulud üksnes teenuse osutamise protsessis EHK teenuse osutajale, vaid ka teenusele suunamise etapis Sotsiaalkindlustusametile (SKA) ja/või kohalikule omavalitsusele (KOV).
- Riigihange „Erihoolekandeteenuste korraldussüsteemi mõjude analüüs üleminekul isikukesksele teenusmudelile“.
- Hankepartneriks sai **Civitta Eesti AS**, kes meile augusti lõpus mõjuanalüüsi lõppraporti esitas.

\ Kulumudelite
koostamine ja analüüs

\ KULUMUDELITE KOOSTAMINE

Analüüsi käigus loodi kulumudelite struktuurid:

- **praeguse EHK teenuste ja SRT osutamise kulumudel ja**
- **ISTE osutamise kulumudel**

ning määratleti millistest tegevustest ja kulukomponentidest need koosnevad.

Seejuures arvestati **terviksüsteemi kogukuludega** - inimese esimesest kontaktist kuni teenuselt lahkumiseni.

Tagamaks kahe teenusmudeli kulumudelite omavahelise **võrreldavuse** seoti omavahel kõik hetkel osutatavad EHK teenused ISTE teenusmudeli komponentidega.

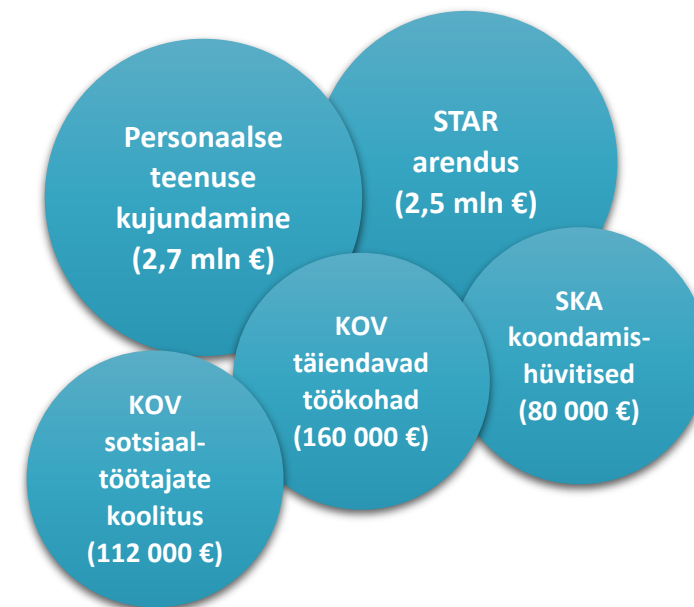
Kummagi kulumudeli reaalsete kulude kindlaksmääramiseks moodustati valim teenuseosutajatest, kelle täpsemaid kulusid analüüsiti küsitluse abil.

Tuleviku teenussüsteemide kulude **hinnangud** on leitud ISTE projektis osalenud KOVide ja teenuseosutajate hulgas tehtud küsitluse tulemusel saadud andmete põhjal. Lähtunud ei ole tegelikest raamatupidamislikest andmetest!

SEOSSES UUELE ISIKUKESKSE ERIHOOLEKANDETEENUSTE OSUTAMISE TEENUSMUDELILE ÜLEMINEKUGA:

- Vajalik on olulises mahus SKA infosüsteemi (STAR) ümberehitamine.
- Juhtumikorralduse ülemineku tulemusena SKAst kohalikesse omavalitsustesse vabaneb SKAs arvestatav hulk töökohti (~35).
- KOVides tuleks kokku luua vähemalt 80 täiendavat täistöökohta.
- KOV sotsiaaltöötajad vajavad seoses uuele mudelile üleminekuga koolitust (~16 tundi sotsiaalametniku kohta).
- Uuele teenusmudelile üleminekuga peaks arvestama vähemalt kahe-aastase ülemineku ajaga, mille jooksul tuleb kõigile tänastele teenusesaajatele teha hindamine ning kujundada igale inimesele personaalne teenus.
- Kindlasti peaks alles jääma SKA-poolne raskemate juhtumite nõustamine ja koolitamine. Lisaks koolitustele võiks toimuda ka regulaarne kovisioon sotsiaaltöötajatele.

ÜLEMINEKUGA SEOTUD KULUD

\ Pikaajalise teenusvajaduse prognoos

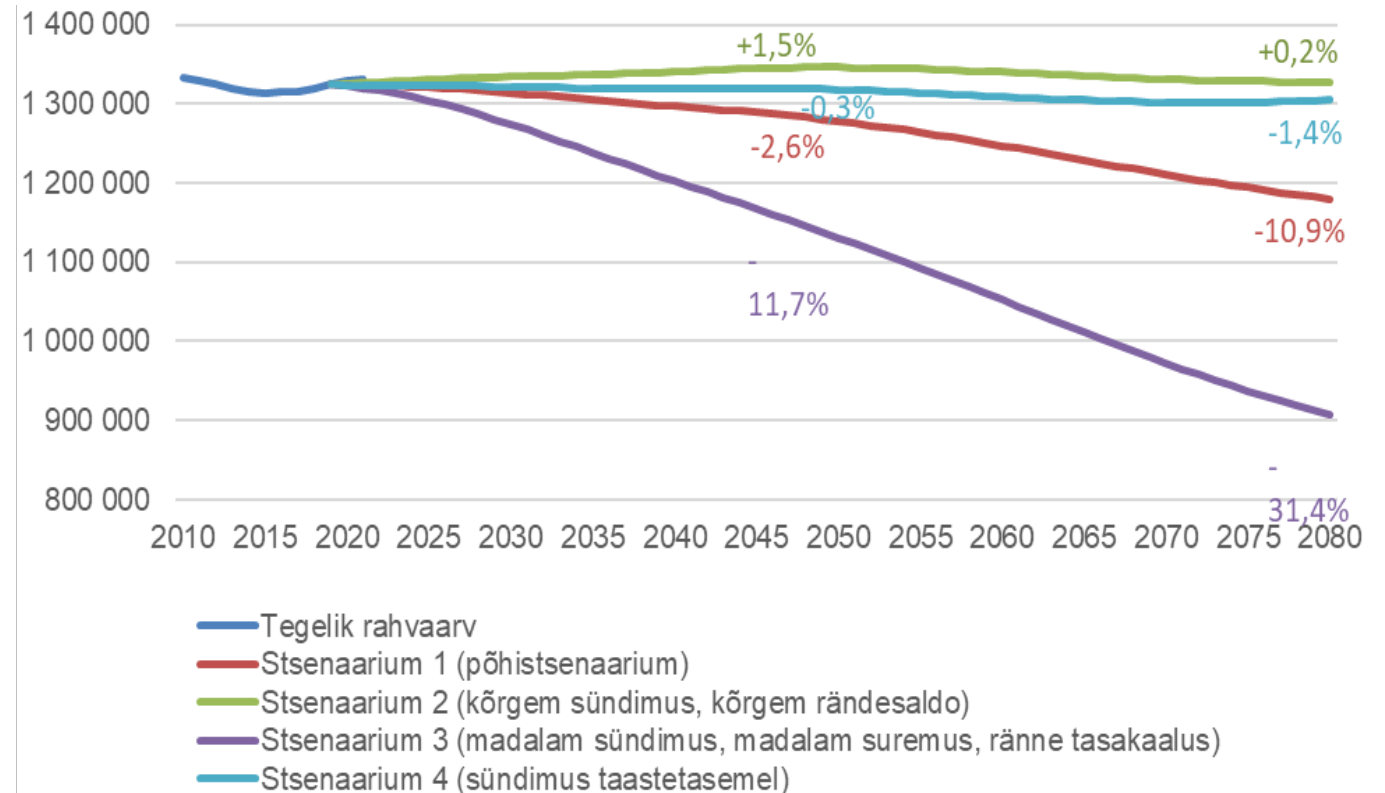

\ PIKAAJALISE TEENUSVAJADUSE PROGNOOS

EHK teenuste vajaduse prognoosimiseks järgnevatks 10 aastaks on võetud aluseks:

- rahvastikuprognooosi kohaselt inimeste maakondlik, vanuseline ja sooline jaotumine (põhistsenaarium);
- tänastel erihoolekandeteenustel (sh SRT) ja ISTE pilootprojektis olevate inimeste vanuseline ja sooline jaotumine;
- SKA poolt läbiviidud toetusvajaduse hindamise tulemuste vanuseline ja sooline jaotumine.

RAHVAARVU MUUTUS JA PROGNOOS AASTANI 2080

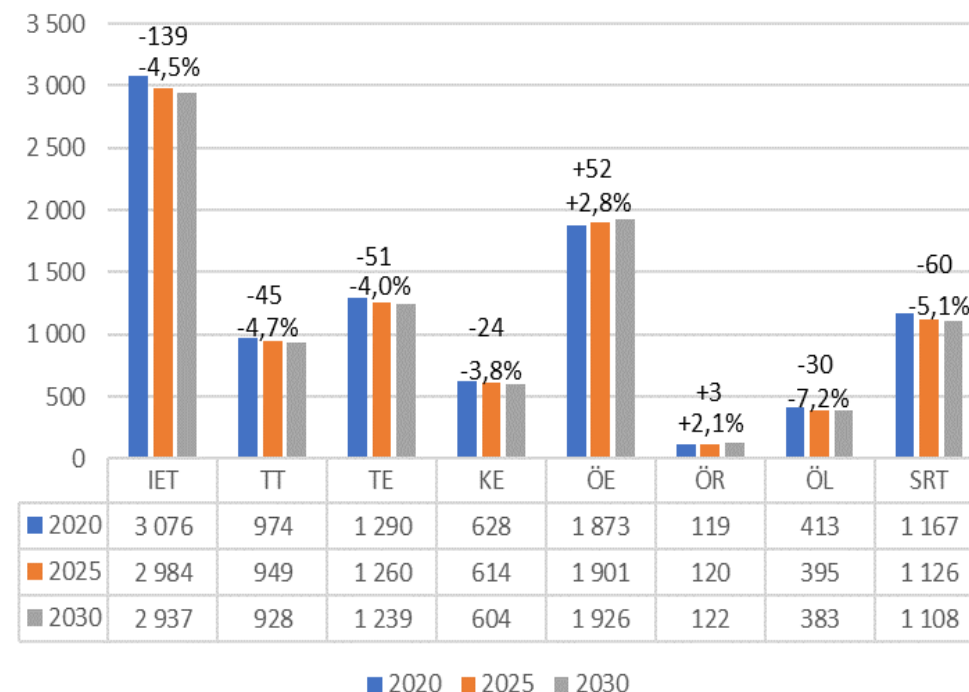
ERIHOOLEKANDETEENUSTE VAJADUSE PROGNOOS

Võttes aluseks eelpoolkirjeldatud andmestiku on **tuletatud EHK teenuste vajaduse prognoos** perioodiks 2020-2030.

Tulenevalt muudatustest rahvastikukoosseisus (eelkõige eakate osakaalu kasvust)

- suureneb aastaks 2030 vähesel määral ööpäevaringne erihooldusteenus (+2,8%, 53 inimese võrra) ning ööpäevaringne erihooldusteenus ebastabiilse remissiooniga psüühikahäirega inimesele (+2,1%, 3 inimese võrra);
- ülejäänud teenuste osas on ette näha eelkõige tulenevalt rahvaarvu vähenemisest aastaks 2030 vajaduse langus 4-5%. Suurim muutus on igapäevaelu toetamise teenuse osas, mis väheneb 138 inimese võrra.

RAHVASTIKUPROGNOOSI PÕHJAL TULETATUD
TEENUSVAJADUSTE MUUTUS PERIOODIL 2020-2030

TEENUSVAJADUSE PROGNOOS ISIKUKESKSE TEENUSVAJADUSE MUDELI RAKENDUSEMISEL

ISTE teenusvajaduse prognoosimisel kasutati lisaks ka SKA poolt läbi viidud toetusvajaduse hindamise tulemusi koos soolise ja vanuselise jaotusega kõigi hinnatavate eluvaldkondade lõikes.

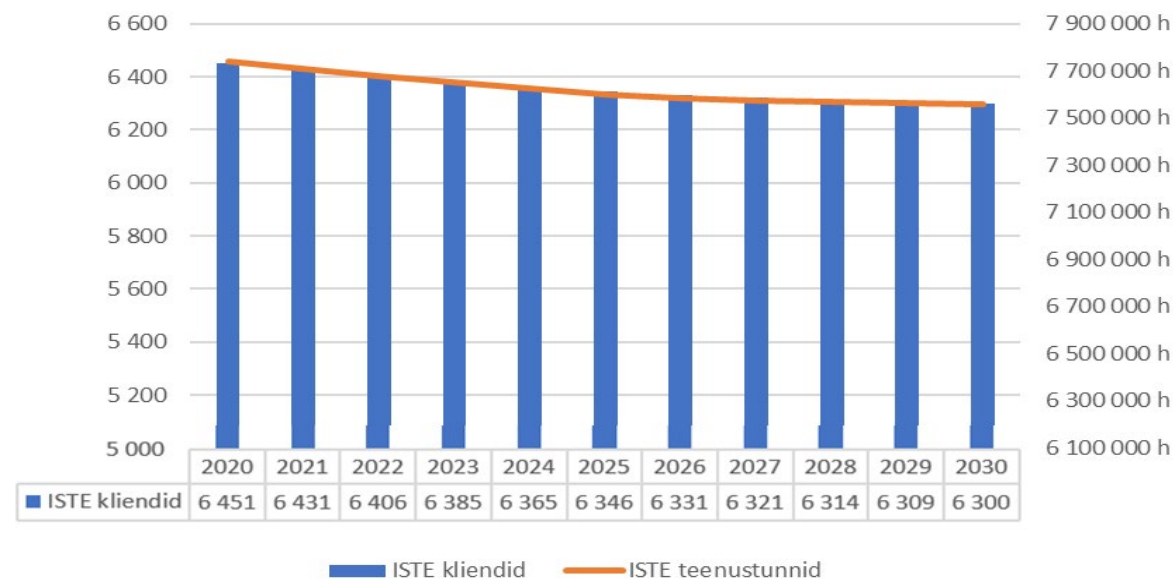
Prognoositi võimalike klientide arvu perioodiks 2020-2030.

Teenusmahu tundide prognoosimisel võeti aluseks teenuseosutajate keskmised hinnangud baastoetuse ja lisatoetuse vajadusest erinevate eluvaldkondade ja toetusvajaduste lõikes.

Tulenevalt rahvaarvu langusest vastavalt pikaajalisele rahvastikuprognosile langeb ka isikukeskse erihoolekande teenusvajaduse prognoos.

Kui 2020. aastal oli 6451 teenuse vajajat, siis rahvaarvu vähenemise tõttu väheneb vajadus 2030-ks aastaks 6300 inimeseni.

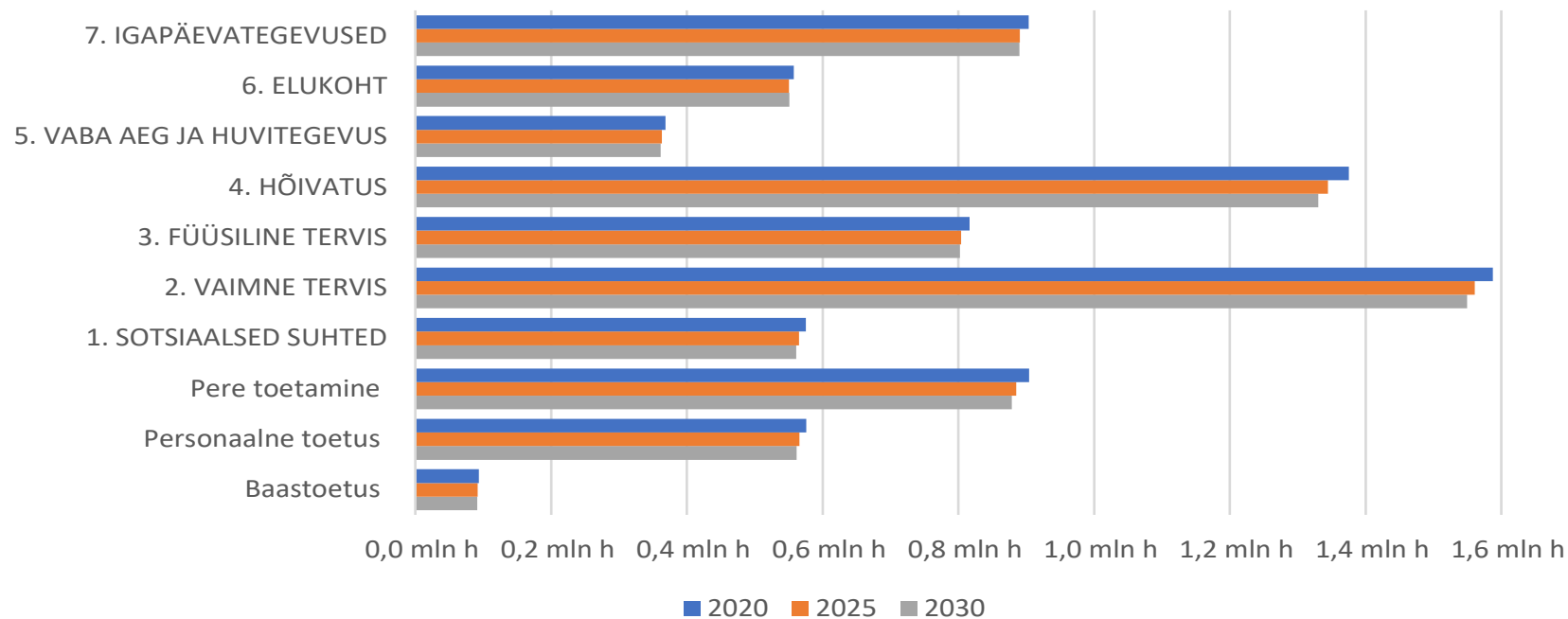
ISIKUKESKSE ERIHOOLEKANDE
TEENUSVAJADUSE PROGNOOS 2020-2030

TEENUSVAJADUSE PROGNOOS ISIKUKESKSE TEENUSVAJADUSE MUDELI RAKENDUSEMISEL

Teenuste lõikes on suurimad langused vaimse tervise ja hõivatusel eluvaldkondades.

ISIKUKESKSE ERIHOOLEKANDE TEENUSVAJADUSE PROGNOOS 2020-2030

TEENUSVAJADUSE KASV ISIKUKESKSE ERIHOOLEKANDE TEENUSMUDELI RAKENDAMISEL

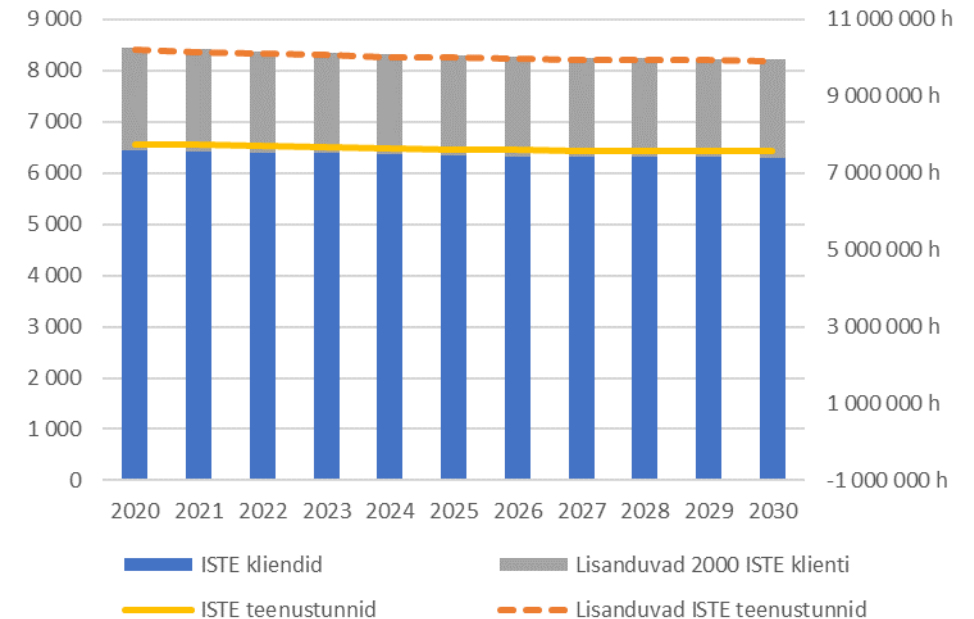
Tänane ISTE pilootprojekt näitab, et isikukeskse erihoolekande teenusmudeli **rakendamine võimaldab paremini jõuda abivajajani** ja seetõttu võib isikukeskuse teenusmudeli rakendamisel **suureneda teenusel olijate arv suureneb**.

Võttes aluseks ISTE mudelis **osalevate inimeste arvu omavalitsustes ja proportsiooni kogu omavalitsuse tööalisest elanikkonnast** ning kasutades seda proportsiooni kogu riigi tööalise elanikkonna peal, leiti võimalik ISTE mudelisse lisanduvate inimeste arv.

Analüüs näitas, et **ISTE mudeli rakendamise korral üle Eesti võiks veel lisanduda 2 000 inimest** lisaks olemasolevatele erihoolekande teenuse saajatele.

Uute lisandujate puhul võib osade inimeste tegelik teenusvajadus olla kaetud ka KOVide poolt juba täna pakutavate teenustega (nt tugiisikuteenus, isikliku abistaja teenus).

ISIKUKESKSE ERIHOOLEKANDE
TEENUSVAJADUSE PROGNOOS 2020-2030
LISANDUVA 2000 KLIENDI KORRAL

\ Pikaajalise eelarvevajaduse prognoos

\ PIKAAJALISE EELARVEVAJADUSE PROGNOOS

Lähtudes koostatud kulumudelitest ja teenusvajaduse prognoosidest koostati 10-aastased eelarvevajaduse prognoosid:

- 1) tänase EHK teenuste ja SRT pakkumise mudeli jätkamine tänaste maksimaalsete hindade tasemel;
- 2) tänase EHK teenuste ja SRT pakkumise mudeli jätkamine vajadus- ja kulupõhiste hindadega;
- 3) ISTE mudeli rakendamine eeldatavate vajadus- ja kulupõhiste hindadega (lisaks üleminekukulud).

Eelarvevajaduse prognoosid on koostatud **reaalhindades. Aluseks on 2020. aastal kehtivad hinnad.**

Edasises prognoosides pole arvestatud hindade ja palkade kasvu, vaid ainult teenusmahust tulenevaid muutusi.

See tagab võrreldavuse rahvastikuprognosist ja teenusvajadusest tulevate muutustega elimineerides inflatsiooni ja palgakasvu mõjud.

Prognoosid on koostatud **terviksüsteemist lähtuvalt= inimese esimesest kontaktist kuni teenuselt lahkumiseni, st sisaldavad teenuseosutaja, KOV ja SKA kulusid.**

\ TÄNASE TEENUSMUDELI JÄTKUMISEL TÄNASTE HINDADEGA

KOV üksus on kohustatud tagama teenuseosutaja kasutuses või omandis olevate igapäevaelu toetamise teenuse osutamise ruumidega seotud kulude katmise.

EHK teenuste ja SRT korraldamisel ja administreerimisel on kandev roll SKAI.

Perioodil 2020-2030 tänu teenusevajaduste muutustele:

- terviksüsteemi eelarve prognoos väheneb kokku 2% ehk 758 tuh euro võrra.
- teenuseosutajate eelarve väheneb 1,9% ehk 618 tuh euro võrra
- kohalike omavalitsuste eelarve väheneb 4,5% ehk 89 tuh euro võrra ja
- Sotsiaalkindlustusametieelarve väheneb 1,9% ehk 51 tuh euro võrra.

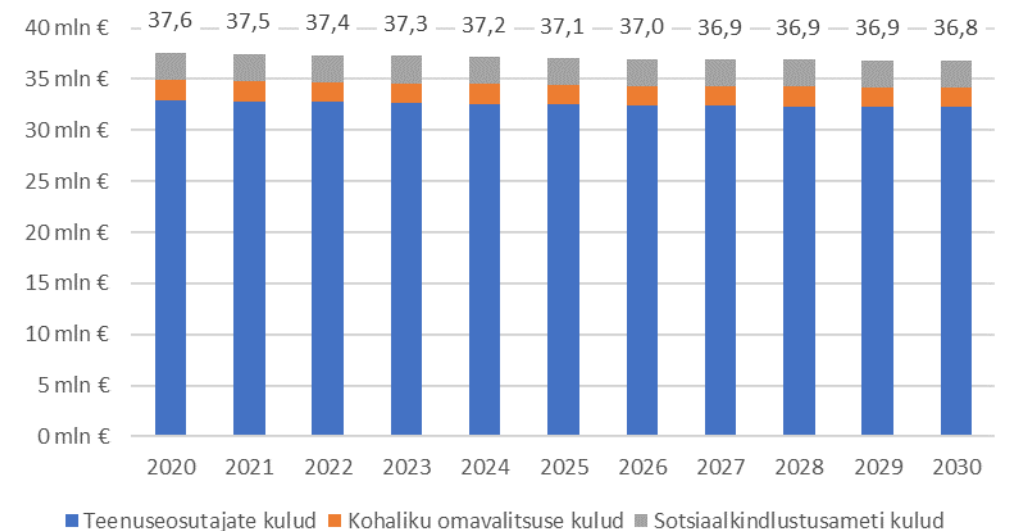
Suurimad langused teenuseosutajate eelarves toimuvad:

- ööpäevaringne erihoolekandeteenus sügava liitpuudega inimesele teenuse (-7,3% ehk 315 tuh euro võrra) ja
- Igapäevaelu toetamise teenuses (-4,5% ehk 285 tuh euro võrra).

Suurim tõus toimub:

- ööpäevaringses erihoolekandeteenuses, mis kasvab 2,8% ehk 340 tuhande euro võrra.

ERIHOOLEKANDE- JA SOTSIAALSE REHABILITATSIOONI TERVIKSÜSTEEMI EELARVE PROGNOOS 2020-2030

Keskmiselt 478 € kuus inimese kohta

Keskmine teenuseosutaja kulu 452 € kuus inimese kohta

Keskmine omavalitsuse kulu 25 € kuus inimese kohta

Keskmine sotsiaalkindlustusameti kulu 35€ kuus inimese kohta

\ TÄNASE TEENUSMUDELI JÄTKUMISEL KULUPÕHISTE HINDADEGA

KOV ja SKA EHK teenustega seotud tegevused ja kulud jäävad tänasele tasemele.

Kõik ISTE teenusmudeli komponendid sisalduvad ka tänastes EHK teenustes ja SRT-s. Kulupõhine teenuste kuumaksumus vastavalt toetusvajaduse astmele on leitud lähtuvalt ISTE teenusmudeli komponentide aja- ja rahakulu hinnangust erinevatel toetusvajaduse astmetel.

Perioodil 2020-2030 tänu teenusevajaduste muutustele:

- terviksüsteemi eelarve prognoos väheneb kokku 3% ehk 4 mln euro võrra;
- teenuseosutajate eelarve väheneb 2,9% ehk 4,03 mln euro võrra;
- KOVide eelarve väheneb 4,5% ehk 89 tuh euro võrra ja
- SKA eelarve väheneb 1,9% ehk 51 tuh euro võrra.

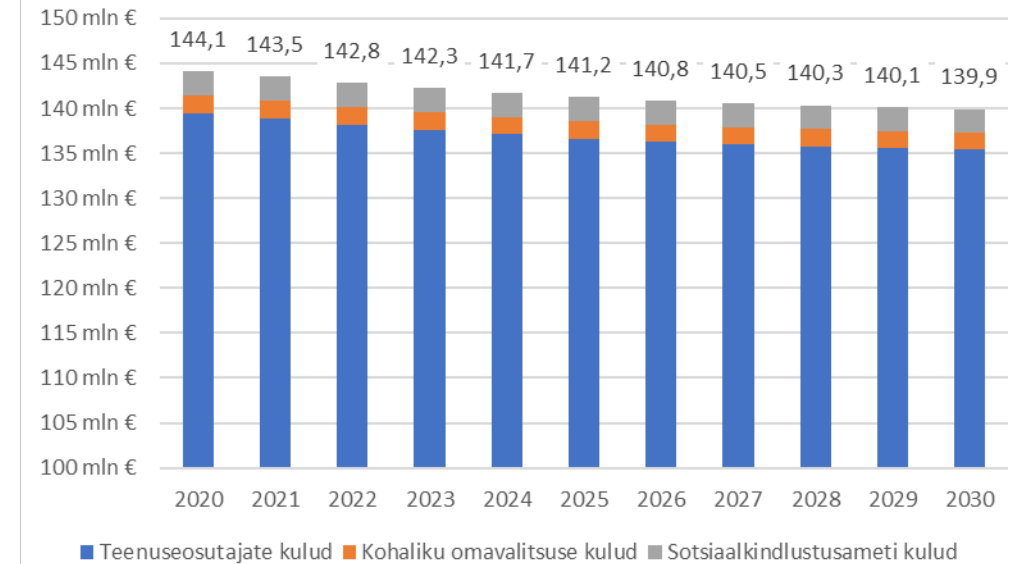
Suurimad langused teenuseosutajate eelarves toimuvad:

- igapäevaelu toetamise teenuses (-4,7% ehk 2,46 mln euro võrra) ja
- SRT-s (-5,2% ehk 630 tuh euro võrra).

Suurim tõus toimub:

- ööpäevaringses erihoolekandeteenuses, mis kasvab 3,2% ehk 980 tuhande euro võrra.

ERIHOOLEKANDE- JA SOTSIAALSE REHABILITATSIOONI TERVIKSÜSTEEMI KULUPÕHISE EELARVE PROGNOOS 2020-2030

Keskmiselt 1855 € kuus inimese kohta

UUELE ISIKUKESKSELE ERIHOOLEKANDE TEENUSMUDELILE ÜLEMINEK

Teenuseosutajate eelarve prognoosi koostamisel on aluseks võetud küsitluse tulemusena saadud rahalised hinnangud ühe juhtumi või toetatava eluvaldkonna kohta kuus sõltuvalt toetuse vajaduse astmest ning SKA poolt teostatud toetusvajaduse hindamise tulemuste soolisest ja vanuselisest jaotusest.

ISTE mudeli kasutuselevõtuga suureneb oluliselt KOVide roll ja väheneb SKA roll EHK teenuste pakkumises.

Perioodil 2020-2030 tänu teenusevajaduste muutustele:

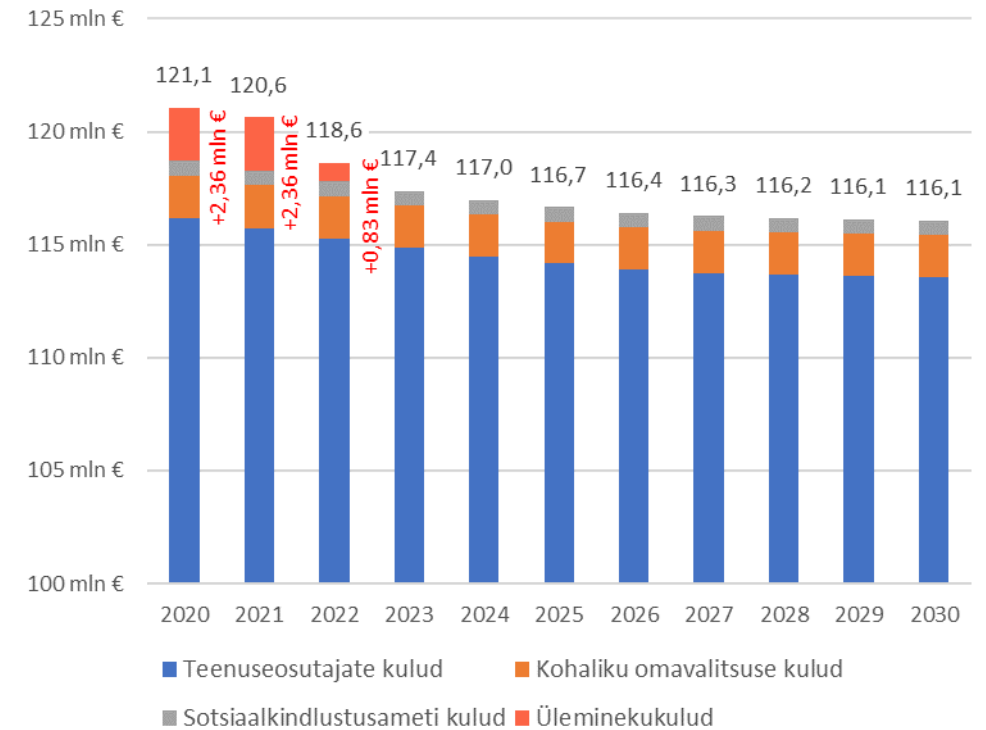
- terviksüsteemi eelarve prognoos väheneb kokku 2,2% ehk 2,64 mln euro võrra;
- teenuseosutajate eelarve väheneb 2,2% ehk 2,6 mln euro võrra ja
- KOV-ide eelarve väheneb 2,1% ehk 40 tuh euro võrra.

Suurimad langused teenuskomponentides:

- „2. Vaimne tervis“ (2,3% ehk 369 tuh euro võrra) ja
- „4. Hõivatus“ (-3,1% ehk 330 tuh euro võrra).

Kaudsed kulud vähenevad 2,3% ehk 1,15 mln euro võrra

ISIKUKESKSE ERIHOOLEKANDE TEENUSMUDELI TERVIKSÜSTEEMI EELARVE PROGNOOS 2020-2030

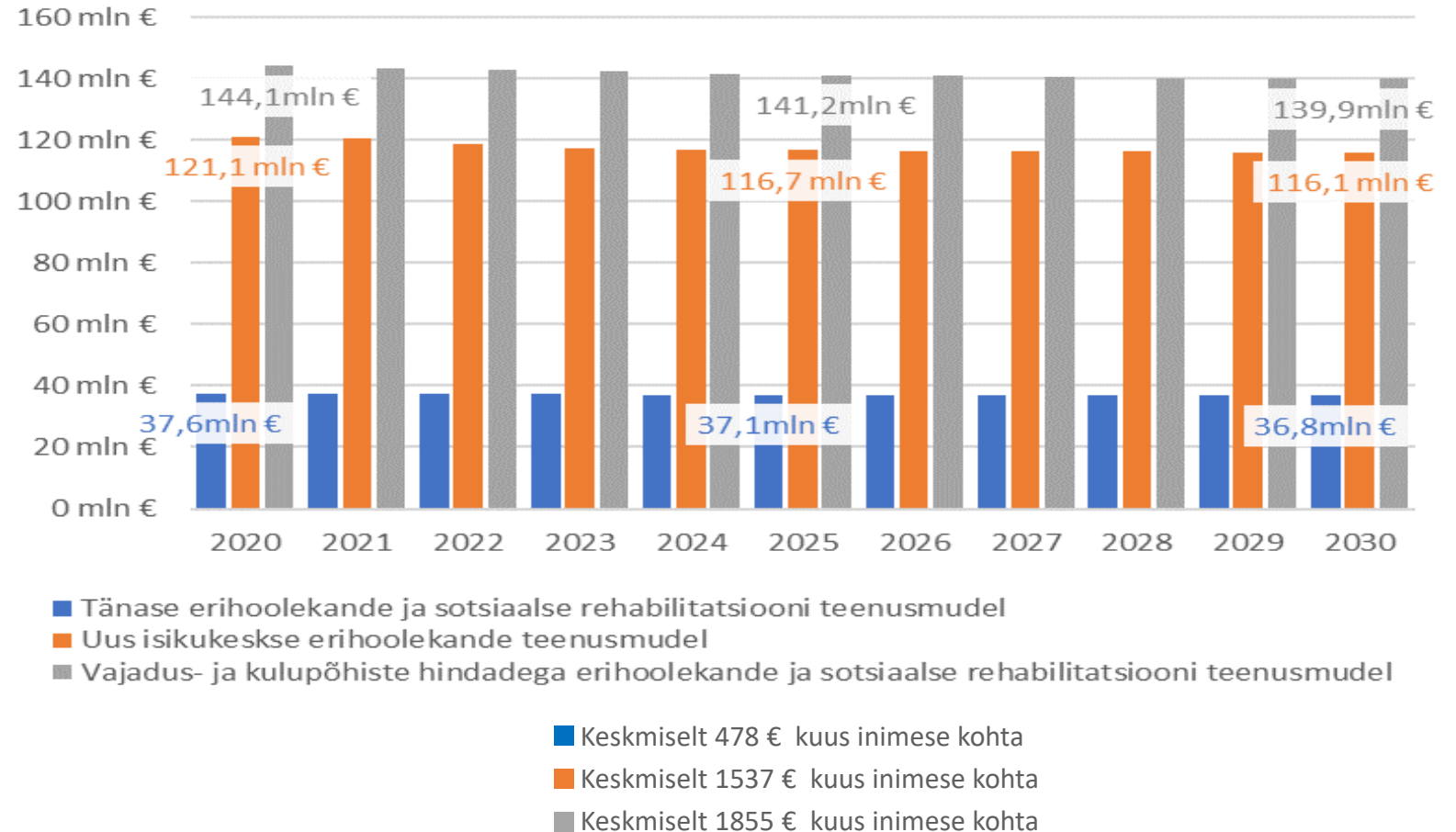
Keskmiselt 1537 € koos inimese kohta

VÕRDLEVA MAKSUMUSE ANALÜÜS

Võrreldes tänase EHK ja SRT teenusmudeli eelarveprognoosi kulupõhise või vajaduspõhise mudeliga, siis **tänane mudel on üle kolme korra odavam.**

- Tänane SKA- poolne rahastamine ei kata kõiki teenuse pakkumisega seotud kulusid.
- Paljud teenuseosutajad saavad toetust KOV-idest. Hinnanguliselt võib see olla samas suurusjärgus tänase SKA- poolse teenuste rahastamisega (32 mln eurot aastas).
- Tänane mudel ei võimalda abivajajale teenuseid pakkuda vastavalt tegelikule vajadusele. Hinnanguliselt võib tegelik abivajadus olla kolmandiku võrra suurem (+12,5 mln €), kui võimaldab tänane EHK teenuste rahastus.

TEENUSMUDELITE TERVIKSÜSTEEMIDE EELARVEPROGNOOSIDE VÕRDLU

\ VÕRDLEVA MAKSUMUSE ANALÜÜS

ISTE teenusmudeli rakendamine võimaldab inimesel saada abi just nendes eluvaldkondades, kus ta abi vajab ja seda vastavalt oma toetusvajaduse astmele.

Alates 2019. aasta oktoobrist kuni 2021. aasta juunini on ellu viidud ISTE teenusmudeli pilootprojekt. Kokku on selle ajaga kulutatud 2,1 mln eurot ehk 381 eurot inimese kohta kuus. Samas on näha, et pilootprojekti perioodi jooksul on keskmised kulud kuus kasvanud. Kui esimesel aastal olid need keskmiselt 295 eurot kuus, siis viimasel aastal on need olnud 450 eurot kuus inimese kohta.

See on samas suurusjärgus tänase erihoolekande teenusmudeli kuludega, mis 2020. aastal olid keskmiselt 451 eurot kuus inimese kohta.

ISTE teenusmudeli eelarveprognos on **3 korda suurem** tänasest EHK teenuste rahastusest, sest:

- **Alarahastatus** - intervjuudes teenuseosutajatega selgus, et tänane SKA- poolne rahastamine ei kata kõiki teenuse pakkumisega seotud kulusid ning paljud teenuseosutajad saavad toetust KOV-idest. Samuti pakutakse isikutele tänaste teenuste sees erinevaid komponente vähendatud mahus.
- **Teenusmudeli piiratus** - tänane teenustepõhine EHK teenusmudel tihti ei võimalda kas teenuse sisu või piirhindade poolest abivajajale pakkuda piisava hulgal vajalikku abi. Seevastu hetkel pilotiseeritava ISTE teenusmudeli korral teenusmahul piiranguid ei ole.
- **Teenuseosutajad ülehindavad abivajadust.**
- **Analüüsi puhul on lähtutud isiku vajadusest teenust vastu võtta**, kuid peab arvestama, et reaalses elus on isikute võimalused komponente tarbida väga erinevad – alati ei ole sobivaid spetsialiste, suure teenusmahu korral tekivad logistilised ja komponentide omavahelise suhestumise küsimused. Ehk siis isegi kui isiku abivajaduse hinnangutest lähtuvalt võiks ta saada teatud mahus teenuseid, siis erinevatest aspektidest tulenevalt ei ole talle tegelikkuses võimalik tihti sellist mahtu pakkuda.

\ Soovitud edasiseks:

\ SOOVITUSED EDASISEKS:

Juhul kui **võtta ISTE teenusmudel laiemalt kasutusse**, siis soovitavad töö teostajad:

- Määrata teenusmahtudele **toetusvajaduse astmest sõltuvad ülempiirid**, mis võimaldaks piiratud rahalises ressursse jaotada võimalikult paljude abivajajate vahel. Samal ajal võimaldaks ISTE teenusmudel igale abivajajale personaalset lähenemist vastavat vajadusele.
- Lihtsustada KOV-ide administratiivset töömahtu, **vähendades kogutavat dokumentatsiooni ning luues infosüsteemi** andmete mugavamaks esitamiseks.
- Kavandada erihoolekande **taristuga seonduvad strateegilised eesmärgid** ja vastavalt sellele arvestada rahastamisel ka **amortisatsioonikomponendiga**, mis aitab tagada teenuseosutajate jätkusuutlikkuse.

Juhul kui **jätkatakse tänase EHK teenusmudeliga**, siis soovitavad töö teostajad **teenuste hindade diferentseerimist vastavalt toetuse vajaduse astmele**.

- Praegu toetatakse mõningatel juhtudel suurema abivajadusega inimesi väiksema abivajadusega inimeste arvelt.
- Peaks välistama mitmel teenusel korraga olevale inimesele teenuste dubleerimise.
- Võimaldada suuremat diferentseeritust ühe teenus sees, näiteks sõltuvalt toetusvajaduse astmest.

Aitäh!